

Rudolf Kjellén och folkhemsideologin

En begreppshistorisk analys

Hans Dahlqvist

Rudolf Kjellén and the ideology of *folkhemmet*

Rudolf Kjellén is often described as a key ideological figure behind the concept of *folkhemmet* (the people's home), a notion later popularized by Swedish Social Democracy. This article critically examines Kjellén's actual use of the term and his broader ideological positioning. Through a conceptual historical analysis, it is argued that the prevailing interpretation of Kjellén as a *folkhemsideolog* is largely an anachronistic projection of later political developments onto his work. Kjellén only used the term *folkhem* once, in 1912, in direct opposition to socialist internationalism, and he did not develop it into a coherent ideological concept. The study highlights how the struggle over political concepts often occurs retrospectively, shaping historical narratives in accordance with contemporary ideological needs. By reassessing the historical usage and intent behind the *folkhem* concept, the article challenges conventional wisdom and contributes to a more nuanced understanding of Swedish political history.

Var Rudolf Kjellén en folkhemsideolog? Det är den fråga som ska belysas i föreliggande text med hjälp av en begreppshistorisk analys.

I forskning och offentlig debatt synes det ha blivit en vedertagen uppfattning att Kjellén spelade en central roll i formandet av folkhemsbegreppet. Fredrika Lagergren är den som i sin avhandling *På andra sidan välfärdsstaten* kanske tydligast utnämnt Kjellén till en "typisk" folkhemsideolog. Enligt Lagergren finns det bara en folkhemsideologi, och Kjellén var alltså företrädare för densamma (Lagergren 1999: 45, 59). Lagergren är emellertid långt ifrån ensam om att lyfta fram Kjellén som folkhemsidolog. Jan Larsson menar att folkhemmet som en metafor för nationell gemenskap fanns i tiden, det vill säga under

Hans Dahlqvist är docent (oavlönad) i historia vid Institutionen för samhälle, kultur och identitet, Malmö universitet.

E-post: hans.dahlqvist@ensolution.se

1900-talets första två decennier (Larsson 1994: 64). Bo Stråth har återkommande, och främst med hänvisning till Kjellén, argumenterat för att det pågick en kamp om tolkningsföreträdet till folkhemsbegreppet mellan konservativa och socialdemokrater från sekelskiftet 1900 och 30 år framåt. Enligt Stråth var det Kjellén och andra konservativa (Alfred Petersson i Påboda och Manfred Björkquist) som lanserade folkhemsmetaforen. Kjellén beskrivs av Stråth som en folkhemsvisionär och det fanns, enligt Stråth, en Kjelléns folkhemspolitik (Stråth 1998: 15–17; Stråth 2012: 73, 125, 173, 240, 242, 432, 650). Svante Nordin har framhållit att beteckningen ”folkhem” skapades av Kjellén. Nordin har även tolkat inslag i Kjelléns tänkande som att folkhemsidén ”föresvävade” honom (Nordin 2019: 135, 191. Se även Nordin 2021: 61–62). Leif Lewin har framhållit att Kjellén ”myntade” folkhemsbegreppet. Enligt Lewin består Kjelléns stora inflytande över svensk socialdemokrati ”framför allt i att Per Albin Hansson hittade folkhemsbegreppet hos honom” (Lewin 2008).

I flera studier har alltså Kjellén tillskrivits rollen som folkhemsideolog, men i flera fall utan någon empirisk analys av begreppets användning i hans egna texter. Antagandet har likväl blivit en återkommande tolkning både inom och utanför akademien. Nils Edling skriver: ”Omtagningarna tillför ingen ny kunskap, i stället nöts felaktigheterna in. Folkhemmet går från att ha varit ett uttryck som enstaka användare brukade vid enstaka tillfällen till att bli hela högerns tillhörighet” (Edling 2023: 629). På den näringslivsvänliga och högern närstående tankesmedjan Timbros hemsida understryker till exempel statsvetaren Stig-Björn Ljunggren att ”folkhemsbegreppet ursprungligen kom från högern” (Ljunggren 2018). I Sverigedemokraternas principprogram från 2011 framhålls att ”Sverigedemokraterna betraktar folkhemstanken som en i grunden socialkonservativ idé”. I programmet står det:

Flera decennier innan Per Albin Hansson höll sitt berömda folkhemstal hade svenska, socialkonservativt färgade, samhällsdebattörer formulerat tankar om en välfärdsstat och lanserat begreppet folkhem.

Stig-Björn Ljunggren synes bekräfta den sverigedemokratiska historieskrivningen genom att framhålla att Sverigedemokraterna försöker ”återta” den ursprungligen konservativa tankefiguren folkhemmet (Ljunggren 2018). Sverigedemokraterna lanserade i sitt principprogram en socialkonservativ vision ”om ett återupprättat folkhem, där samhörigheten inte är baserad på klass, utan nationstillhörighet”.

Folkhemsbegreppet är med andra ord fortfarande levande i den politiska debatten. Det tycks mer därtill ha blivit en allmängiltig kunskap att det var Kjellén som låg bakom folkhemsbegreppet. Det är till exempel vad man kan läsa om Kjellén på den fria, webbaserade encyklopedin Wikipedia: ”Kjellén anses i både skrift samt i offentliga politiska tal ha varit den som först myntat själva

begreppet ”folkhemmet och även ha påverkat statsminister Per Albin Hansson och statsrådet Ernst Wigforss i tankarna om Kjelléns nya begrepp folkhemmet” (Wikipedia 2024). Och när jag slog in uppmaningen *Beskriv kortfattat Rudolf Kjellén som folkhemsideolog* på ChatGPT genererades följande intressanta svar:

Rudolf Kjellén var en svensk politisk teoretiker och statsvetare som levde från 1864 till 1922. Han är mest känd för att ha myntat begreppet ’folkhemmet’ och betraktas som en tidig förespråkare för den svenska socialdemokratiska modellen.

Folkhemmet, som Kjellén präglade under början av 1900-talet, är en idé om ett solidariskt samhälle där staten spelar en central roll för att skapa social jämlikhet och välfärd. Kjellén betonade samarbete mellan olika samhällsklasser och såg staten som en viktig aktör i att främja medborgarnas välfärd och skapa en känsla av gemenskap.

Kjelléns folkhemsideologi har påverkat utvecklingen av den svenska socialpolitiken och varit en inspiration för den socialdemokratiska rörelsen i Sverige. Trots detta var Kjellén själv inte direkt knuten till det socialdemokratiska partiet, och hans idéer har tolkats och anpassats av olika politiska riktningar över tid. (ChatGPT 2024)

Här finns inte utrymme för att diskutera forskarsamhällets roll och ansvar i ett nu- och framtida AI-baserat kunskapssamhälle där historiemedvetandet formas i helt nya kanaler, men det AI-genererade svaret återspeglar allmängiltigheten i uppfattningen att Kjellén var en central folkhemsideolog. Det framhålls ovan att Kjellén inte bara myntade folkhemsbegreppet, han beskrivs till och med som ”en tidig förespråkare för den svenska socialdemokratiska modellen”.

Kjellén som socialdemokratisk inspirationskälla

Som bevis för Kjelléns status som folkhemsideolog har det lyfts fram att han inspirerat ett par olika framstående socialdemokratiska företrädare, främst då Gunnar Myrdal och Ernst Wigforss. När det gäller Gunnar Myrdal grundar sig antagandet främst på sonen Jans utsaga i självbiografiska *Barndom*. Enligt Jan Myrdal präglade Rudolf Kjellén faderns världsbild (Myrdal 1982: 114). Gunnar Myrdal var de facto konservativ under universitetsstudierna och bland annat medlem i Nationella ungdomsförbundet, som var högerens ungdomsförbund samt även medlem i den konservativa studentföreningen Heimdal. Enligt Walter A. Jackson förflyttade sig Gunnar Myrdal emellertid senare i livet bort från den Kjellénska konservatismen (Jackson 1990: 45–46, 49, 55, 368).

Även Ernst Wigforss menas ha blivit inspirerad av Kjellén. I biografen *Minnen* nämner Wigforss själv att han under åren vid Realläroverket i Göteborg

hamnade i ett matlag av lärare, som utmärktes "av ovilja mot allt som hölls för radikalism". Intryck hämtades bland annat från Göteborgsprofessorerna Vitalis Norström och Rudolf Kjellén. Wigforss beskrev sig dock som en "något främmande fågel" i denna konservativa kontext (Wigforss 1959: 326–327). Enligt Leif Lewin tog Wigforss ändå intryck av Kjelléns föreläsningar i Göteborg:

Han [Wigforss] gillade att Kjellén "gör av med den gamla statsvetenskapen som endast statsrättsvetenskap. Bygger upp sin teori från antropogeografiska grundvalar. Land plus nation plus samhälle plus rätt". (Lewin 2008)

Det som Wigforss uppskattade hos Kjellén rörde således, enligt Lewin, den statsvetenskapliga teoribyggnaden snarare än vilka politiska ideal som borde ligga till grund för samhällsbygget.

Hur ska det Kjellénska inflytandet på socialdemokratiska företrädare tolkas? Det är fullt möjligt för enskilda personer att hämta inspiration från delar av ett tankegods som i sin helhet står i diametral motsats till den grundläggande idévärld som man själv företräder. Karl Marx inspirerades av Friedrich August von Hegels dialektik, men få skulle väl hävda att de var ideologiskt besläktade eller att Hegel var en socialistisk förgrundsgestalt. Att enskilda socialdemokrater – i en omfattande och heterogen arbetarrörelse – fann tankeväckande inslag i det Kjellénska författarskapet gör inte i sig Kjellén till folkhemsideolog.

Konservatism och socialism utgjorde två stridande ideologier, om än inte utan likheter, framför allt innan konservatismen i allt större omfattning närmade sig den ekonomiska liberalismen. Kjellén var en pådrivande aktör i den ideologiska kampen. Den ideologi och samhällsmodell som Kjellén förespråkade var radikalt olik den som med honom samtida socialdemokrater ville införa, vilket Kjellén själv var den förste att understryka. Mot socialismens påstådda strävan att upphäva privategendomen, undergräva kungadömet och stänga kyrkorna ställde Kjellén:

Tron, altare, egendom och objektiv rättvisa stå för oss som samhällets fyra grundpelare; utan dem alla kunna vi icke tänka oss någon bättre framtid för vårt folk eller något folk. Att öfverge vår gamla samfundsordning för en sådan ny ordning, det vore förvisso att komma ur askan i elden, från en smittohärd till en sjufaldt värre. (Kjellén 1908: 16)

Kjellén var, som sagt, i högsta grad aktiv i den ideologiska kampen mellan konservatism och socialism. Som vi ska se nedan var det också som ett led i den kampen som Kjellén kom att lyfta fram folkhemsbegreppet.

Kontextualisering av Kjelléns användning av folkhemsbegreppet

Det finns anledning att förhålla sig kritisk till bilden av Kjellén som folkhems-ideolog. Folkhemsbegreppet blev känt genom Per-Albin Hanssons riksdagstal 1928. När Kjellén idag lyfts fram som folkhemsideolog sker det mot bakgrund av det genomslag som Hanssons folkhemsbegrepp fick. Detta liknar en "Whig interpretation of history", där nutida föreställningar projiceras bakåt i tiden. (Butterfield 1931: 11; Dahlqvist 2002: 464; Björck 2022: 142–143; Edling 2023: 628–632).

Det ter sig avgörande i sammanhanget att analysera *hur* Kjellén själv använde folkhemsbegreppet. Detta perspektiv har hittills inte varit i fokus i större utsträckning inom forskningen. Att Kjellén använde begreppet synes ha varit tillräckligt för att tilldela honom ett epitet som folkhemsideolog. Men en politisk utsaga sker aldrig i ett vakuum. Politiska begrepp har inte någon mening utan en aktör. Det som ger mening åt ett begrepp är förståelsen av vad aktören vill ha sagt, förståelsen av aktörens intentioner. För att nå denna förståelse behöver aktören sättas in i sin tidsbundna kontext (Skinner 1988, Skinner 1989). I det följande avser jag belysa hur Kjellén använde folkhemsbegreppet, i vilket sammanhang och med vilken intention. Grunden för resonemanget bygger på min tidigare essä "Folkhemsbegreppet: Rudolf Kjellén vs Per Albin Hansson" i *Historisk Tidskrift* (2002).¹

Kjelléns ideologiska hemvist var nationalkonservatismen. Folkets dyrbaraste egendomar var fosterlandet och religionen: "Svenska folk, bevara mot yttre och inre fiender dina dyrbaraste ägodelar, din fäderneärfda religion och ditt gamla fria fosterland" (Kjellén 1906a: 219). Kjellén tog strid mot socialismen och det nya samhälle som var på väg att växa fram:

Det är detta som borde sägas i alla hus och skrivas öfver alla dörrar, så att ingen längre kan ta miste därpå eller gå blind därför: midt i vårt gamla samhälle håller på att uppföras ett annat samhälle, som medvetet och på alla områden konkurrerar med det gamla. (Kjellén 1908: 11)

Svenska folket sades behöva en hård hand över sig: "Väl aldrig har i historien framträtt ett folk med mer utpräglade monarkiska böjelser. Alla sina politiska storverk har det gjort i lydnad under stränga herrar" (Kjellén 1906b: 79).

Även om konservatismen, lika lite som liberalismen och socialismen, var någon homogen ideologi stod Kjellén bakom det som kan sägas vara kärnan i det konservativa tankegodset: monarkin, religionen och fosterlandet. Hos

1 Sedan Dahlqvist 2002 har perspektivet dock förskjutits något. Då hänvisade jag delvis okritiskt till det rådande forskningsläget om kampen om folkhemsbegreppet mellan konservativa och socialdemokrater. Jag har nu reviderat denna uppfattning, vilket framgår av den följande analysen.

Kjellén fanns det framför allt en stark dragning åt det nationalkonservativa och hans texter hade inte sällan en nationalromantisk framtoning:

Jag tillägger och vill med styrka framhålla: unghögern bäres af ett *germanskt patos* gent emot den romanska formkultur och estetism som i långliga tider tryckt sin stämpel på öfverklassen inom vårt folk. Religiöst allvar, pliktens bud, moralens helgd, en härdad vilja, personlighetens fria handlande under ansvar – dessa och liknande idéer av äkta germanskt ursprung stå inskrivna på vår fana. Här äro vi efterträdare av den götiska skolans män för nära ett sekel sedan; och vi veta att vi här stå i djup kontakt med folkets innersta längtan och livsbehov. (Kjellén 1910: 4)

Nationen var enligt Kjellén överordnad individen, och nationerna för en inbördes kamp mot varandra i ett tillstånd där striden är det normala. Genom kriget sorteras, hävdade Kjellén, ”livsodugliga nationer” bort. Kriget är helt enkelt ett redskap för den naturliga selektionen. (Elvander 1961: 265–267, 273)

I artikeln ”Fredens fariséer” från 1910 kallade Kjellén kriget för ”ett bad till ny födelse för nationalismen. Ingenting lär oss så handgripligt att vi äro en nation för oss själfva, hörande samman i ett gemensamt fosterland, som kriget”. I samma artikel gick Kjellén till angrepp på Hjalmar Branting och anklagade honom för att vara just en fredsfarisé. Han kritiserade samtidigt socialismen för att den ”lefver och har sin varelse i fosterlandslösheten, liksom fysiska sjukdomsfrön i dålig luft” (Kjellén 1915a: 42).

Kjelléns angrepp fick Branting att gå i svaromål, vilket i sin tur föranledde Kjellén att 1912 författa texten ”Nationalism och socialism”:

Herr Branting har själf sört för att ge tvistefrågan ett vidare perspektiv, i riktning mot rubriken härofvän [Nationalism och socialism]. Och då han som representant för nationalismen utpekadt ”den Kjellénska unghögern”, må det vara mig tillåtet att upptaga handsken. (Kjellén 1915b: 46)

I genmålet mot Branting ställde Kjellén en nationalistisk konservatism mot Brantings och arbetarrörelsens internationalism:

Ett är säkert: endast på sin egen grund kan Sverige byggas ut till det lyckliga folkhem, som det är ämnadt att blifva. Endast i nationalismen finnes frälsning mot de tidens röster, som i den missförstådda internationalismens namn vilja locka breda folk-lager till otrohet mot sina providentiella lifsbetingelser – d. v. s. mot sin egen innersta personlighet. (Kjellén 1915b: 56)

Det var i texten ovan, vilket jag uppmärksammat i min tidigare forskning, som Kjellén ”myntade” folkhemsbegreppet (Dahlqvist 2022: 454–455). Jag har inte

funnit att Kjellén brukat folkhemsbegreppet i något annat sammanhang än i den här citerade texten.² Kjellén återkom inte till begreppet, han definierade det aldrig, han utvecklade inte sitt ideologiska tänkande kring begreppet, det hade en helt och hållet perifer ställning i hans omfångsrika politiska skriftställande. Han använde det en gång, och då i direkt polemik med Branting med intentionen att försvara nationen och nationalismen mot socialismens upplevda internationalism och fosterlandslöshet.

Kjellén hade under 1900-talets första år riktat i princip samma kritik mot liberalismen, vars "kosmopolitiska personlighetsprincip" ansågs leda till en "förslappad nationalkänsla" (Kjellén 1906c: 26; Kjellén 1906d: 42–57). Men i den konservativa tidningen *Nya Dagligt Allehanda* efterlyste Kjellén 1914 en borgerlig samling eftersom han ansåg att landet, på grund av arbetarrörelsens gärningar, fallit sönder i "nationen och internationalen" (efter Elvander 1961: 299).

Kampen om politiska begrepp

Begreppshistorikern Reinhart Koselleck har betonat att begrepp formas i ett politisk-socialt system. Språket blir därmed ett viktigt redskap i kampen om den politiska arenan, den offentliga debatten och tolkningsföreträdet till vissa centrala begrepp (Koselleck 1985: 73–80). Bo Stråth har poängterat följande utifrån Kosellecks teorier: "Genom att det finns enighet om begreppen som sådana håller de samman samhället, men genom att det samtidigt råder oenighet om deras innebörd blir de utgångspunkten för politisk strid" (Stråth 1998: 26).

När det gäller folkhemsbegreppet har kampen uppstått i efterhand. När Kjellén använde folkhemsbegreppet – en gång 1912 – pågick ingen kamp om tolkningsföreträdet till begreppet. Det finns heller inga belägg för att Kjelléns användning av begreppet skapade en politisk kamp om dess innebörd under hans egen tid. Varken konservativa eller socialistiska politiker försökte systematiskt fylla begreppet med något ideologiskt innehåll. Begreppet fick fäste med Per Albin Hanssons tal 1928. Hanssons folkhemsbegrepp utformades inte som ett försök att erövra ett konservativt positivt värdeladdat begrepp, därför att det inte fanns något sådant att erövra. (Björck 2022: 142–143; Edling 2023: 621–632).

Däremot tog Hansson uttryckligen strid om folkbegreppet, vilket möjligen är närbesläktat men ändå något annat. SAP grundades på klasskampens grund och framställdes också återkommande av framför allt högern som ett renodlat klassparti. I högerens partiprogram från 1919 står det: "Den svenska högern är ett nationellt parti. Den sätter fosterlandet främst, dess väl över individers och klassers särintressen." I 1920 års valmanifest tog högern kampen mot

2 En liknande anmärkning har sedermera även gjorts av Björck 2022: 132.

”socialisering och klassvälde”. I 1921 års valmanifest står det: ”Den svenska högern är icke något klassparti. Den vill främja samverkan mellan klasserna till hela folkets trygghet och välfärd.” Retoriken skulle fortsätta in på 1930-talet. I 1934 års partiprogram framställde högern sig som ett ”nationellt folkparti”. Sistnämnda år gick för övrigt Sveriges liberala parti och Frisinnade folkpartiet ihop under partibeteckningen Folkpartiet.

Hansson ville tvaga bort SAP:s klasspartistämpel. I en artikel i *Ny Tid* från hösten 1929 skrev han, att där ”klassbegreppet verkar avgränsande och isolerande, där öppnar folkbegreppet i stället vägarna till samarbete”. Hansson förkunnade vidare att det kan ”knappast heller råda något tvivel därom att folkbegreppet är på ett helt annat sätt samlande än klassbegreppet och att alltså även agitatoriskt det förra ger ett bättre resultat än det senare” (Hansson 1982a: 186). I ytterligare en artikel senare samma höst förklarade han att den ”vulgära klasskampsförkunnelsen” inte hade något stöd i partiprogrammet. Hans uttalade vilja var att fortsätta utveckla socialdemokratin till ett ”folkparti” (Hansson 1982b: 187ff).

Striden om folkbegreppet gällde kort sagt vilka partier som ansågs representera särintressen och vilka partier som menade sig representera allmänintresset. Det handlade om klass kontra nation, del kontra helhet.

Sammanfattning

Beskrivningen av Rudolf Kjellén som en folkhemsideolog har fått stor spridning i såväl forskning som offentlig debatt. Denna uppfattning vilar till stor del på antagandena att det var hos Kjellén som Per-Albin Hansson sedermera fann inspirationen till folkhemsbegreppet samt att Hansson försökte ta över ett etablerat, positivt värdeladdat begrepp och göra det till sitt. Denna text har kritiskt granskat dessa påståenden och visat att de snarast bygger på en anakronistisk läsning av historien, där nutida föreställningar projicerats bakåt i tiden.

Kjellén använde begreppet folkhem en enda gång, i direkt polemik mot socialdemokratin 1912, där han ställde nationalismen mot den socialistiska internationalismen. Han definierade aldrig begreppet vidare, och det var inte centralt i hans omfattande politiska och vetenskapliga produktion. Folkhemsidén, som den senare kom att förstås genom Per Albin Hanssons riksdagstal 1928, var ett led i hans uttryckliga strävan att omdefiniera socialdemokratin som ett ”folkparti” snarare än ett klassparti samtidigt som det Hanssonska folkhemsbegreppet, eller medborgarhemmet som han också kallade det, även inrymde det socialdemokratiska jämlikhetsidealet. Han drog paralleller mellan det goda hemmet (familjen) med det stora folk- och medborgarhemmet:

I det goda hemmet råder likhet, omtanke, samarbete, hjälpsamhet. Tillämpat på det stora folk- och medborgarhemmet

skulle detta betyda nedbrytandet av alla sociala och ekonomiska skrankor, som nu skilja medborgarna i privilegierade och tillbakasatta, i härskande och beroende, i rika och fattiga, besuttna och utarmade, plundrare och utplundrade. (Hansson 1982c: 227)

I Hanssons vision skulle folk- eller medborgarhemmet vara ett hem för alla – ett uttryck för den socialdemokratiska tanken om ett klasslöst samhälle. Här skulle det, som Hansson uttryckte det, varken finnas kelgrisar eller styvbarn. Det finns inga empiriska belägg för att Hansson övertog ett redan etablerat konservativt folkhemsbegrepp. Mellan 1912 och 1928 pågick heller ingen synbar kamp om begreppet.

Tolkningen av Kjellén som en central folkhemsideolog har huvudsakligen utvecklats i ett efterhandsperspektiv och bygger i hög grad på en tolkning av hans enstaka användning av begreppet snarare än på en analys av hans samlade verk. Hade inte Hanssons folkhemsbegrepp fått sådant stort genomslag är det osannolikt att Kjelléns användning av begreppet fått någon historisk betydelse alls.³ Även den politiska kampen om folkhemsbegreppet har till stor del uppstått i efterhand, där olika ideologiska riktningar har tolkat och tillskrivit begreppet olika historiska betydelser. Genom att kritiskt granska hur begrepp används och tolkas över tid kan vi bättre förstå de ideologiska processer som formar vår historiska medvetenhet.

Referenser

LITTERATUR

- Butterfield, Herbert, 1931. *The Whig Interpretation of History*. London: G. Bell and son.
- Björck, Henrik, 2022. "Folkhem", s. 132–143 i Jonas Hansson & Kristiina Savin (red.), *Svenska begreppshistorier: Från antropocen till åsiktskorridor*. Stockholm: Fri tanke.
- Dahlqvist, Hans, 2002. "Folkhemsbegreppet: Rudolf Kjellén vs Per Albin Hansson", *Historisk Tidskrift* 122(3), s. 454–464.
- Edling, Nils, 2023. "Forskarnas folkhem: En kritik", *Historisk Tidskrift* 143(4), s. 622–632.
- Elvander, Nils, 1961. *Harald Hjärne och konservatismen. Konservativ idédebatt i Sverige 1865–1922*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Hansson, Per Albin, 1982a. "Klasskampsbegreppet", i *Från Fram till folkhemmet. Per Albin Hansson som tidningsman och talare*. Urval av Anna Lisa Berkling. Företal av Tage Erlander. Solna: Metodica press.
- Hansson, Per Albin, 1982b. "Folk och klass", i *Från Fram till folkhemmet. Per Albin Hansson som tidningsman och talare*. Urval av Anna Lisa Berkling. Företal av Tage Erlander. Solna: Metodica press.

3 Liknande slutsats görs i Björck 2022: 142–143. Se även Dahlqvist 2002: 464.

- Jackson, W. A., 1990. *Gunnar Myrdal and America's Conscience. Social engineering and racial liberalism, 1938–1987*. Chapel Hill: N.C. Univ. of North Carolina press.
- Kjellén, Rudolf, 1906a. "Fosterland och religion", i *Nationell samling. Politiska och etiska fragment*. Stockholm: Geber.
- Kjellén, Rudolf, 1906b. "Hvad vi behöfva", i *Nationell samling. Politiska och etiska fragment*. Stockholm: Geber.
- Kjellén, Rudolf, 1906c. "Den konservativa åskådningen i svensk politik", i *Nationell samling. Politiska och etiska fragment*. Stockholm: Geber.
- Kjellén, Rudolf, 1906d. "Till liberalismens karaktäristisk", i *Nationell samling. Politiska och etiska fragment*. Stockholm: Geber.
- Kjellén, Rudolf, 1908. *Ett program. Nationella samlingslinjer*. Stockholm: Geber
- Kjellén, Rudolf, 1910. "Unghögern", i *Ungsvensken. Organ för Ungsvenska förbundet*, 1.
- Kjellén, Rudolf, 1915. "Fredens fariséer", i *Politiska essayer. Studier till dagskrönikan (1907–1913). Samling 3. Svensk statsrätt och svensk geopolitik*. Stockholm: Geber.
- Kjellén, Rudolf, 1915. "Nationalism och socialism", i *Politiska essayer. Studier till dagskrönikan (1907–1913). Samling 3. Svensk statsrätt och svensk geopolitik*. Stockholm: Geber.
- Koselleck, Reinhart, 1985. *Futures past: on the semantics of historical time*. Översättning Keith Tribe. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Larsson, Jan, 1994. *Hemmet vi ärude. Om folkhemmet, identiteten och den gemensamma framtiden*. Stockholm: Arena.
- Lagergren, Fredrika, 1999. *På andra sidan välfärdsstaten. En studie i politiska idéers betydelse*. Eslöv: Brutus Östlings förlag.
- Myrdal, Jan, 1982. *Barndom*. Stockholm: Norstedt.
- Nordin, Svante, 2019. *Sveriges moderna historia. Fem politiska projekt 1809–2019*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Nordin, Svante, 2021. *Tanke och dröm. Svensk idéhistoria från 1900*. Stockholm: Timbro förlag.
- Stråth, Bo, 1998. *Mellan två fonder. LO och den svenska modellen*. Stockholm: Atlas.
- Stråth, Bo, 2012. *Sveriges historia 1830–1920*. Stockholm: Norstedt.
- Wigforss, Ernst, 1959. *Minnen I. Före 1914*. Stockholm: Tiden.

POLITISKA DOKUMENT OCH PARTIPROGRAM

- Moderata samlingspartiet (1919). *Partiprogram*. Stockholm: Moderata samlingspartiet.
- Moderata samlingspartiet (1920). *Valmanifest*. Stockholm: Moderata samlingspartiet.
- Moderata samlingspartiet (1921). *Valmanifest*. Stockholm: Moderata samlingspartiet.
- Moderata samlingspartiet (1934). *Partiprogram*. Stockholm: Moderata samlingspartiet.
- Sverigedemokraterna (2011). *Principprogram*. Stockholm: Sverigedemokraterna.

ÖVRIGA KÄLLOR

- ChatGPT, 2024. AI-genererat svar på frågan "Beskriv kortfattat Rudolf Kjellén som folkhemsidéolog". Genererat 31 januari 2024 via OpenAI, <https://chat.openai.com>.

Lewin, Leif, 2008. "Demokratin som övergångsfas", *Svenska Dagbladet*. Tillgänglig på <https://www.svd.se/a/aef3a40d-77c4-308a-8524-6bd12c604ed6/demokratin-som-overgangsfas>, hämtad 2024-01-31.

Ljunggren, Stig-Björn, 2018. *Kampen om folkhemmet*. Tillgänglig på <https://timbro.se/smedjan/kampen-om-folkhemmet/>, hämtad 2024-01-31.

Wikipedia, 2024. "Rudolf Kjellén", *Wikipedia, den fria encyklopedin*. Tillgänglig på https://sv.wikipedia.org/wiki/Rudolf_Kjell%C3%A9n, hämtad 2024-01-31.